

اثربخشی برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی (LEAP) بر انگیزش پیشرفت دختران دبیرستانی دارای پدر معتاد

دکتر محمد ناظر^۱

علی دره کردی^۲

دکتر غلامرضا ابراهیمی نژاد^۳

محمد رضا مختاری^۴

احمد رضا صیادی^۵

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی اثربخشی برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی، بر انگیزش پیشرفت دختران دارای والد معتاد بود. مطالعه از نوع آزمایشی و انتخاب حجم نمونه به شکل تصادفی و به تعداد ۵۴ نفر از ۳۴۲ نفر جامعه مورد پژوهش بود که شامل دختران دبیرستانی دارای پدر معتاد به مواد مخدر می باشد که والد آنها جهت ترک اعتیاد، به یکی از مراکز ترک اعتیاد شهر رفسنجان مراجعه کردند. آزمودنیها، پرسشنامه انگیزش پیشرفت (ACTM) را در مرحله پیش آزمون تکمیل و پس از آن به روش تصادفی ساده به دو گروه ۲۷ نفره تقسیم شدند. ۶ جلسه هفتگی ۱/۵ ساعته برنامه آموزشی مبتنی بر برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی یا بازسازی انگیزشی بر روی گروه آزمایش انجام و یک هفته پس از اتمام دوره، پس آزمون از هر دو گروه به عمل آمد. داده ها با آزمونهای آماری تحلیل کواریانس و t مستقل مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. بررسی و مقایسه نتایج در وهله اول نشانگر تفاوت معنا دار در نمره انگیزش پیشرفت، در گروههای دارای پدر معتاد و غیر معتاد بود. همچنین میانگین نمره گروه آزمایش در پس آزمون نسبت به پیش آزمون افزایش داشت. تحلیل نتایج نشان داد برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی بر افزایش انگیزش پیشرفت آزمودنیها مؤثر بود. بررسی اختلالات و مسائل روان شناختی خانواده های درگیر با افراد معتاد بویژه دختران که مادران آینده اند از جمله امور بسیار مهم می باشد که کمتر بدان پرداخته می شود.

واژه های کلیدی: برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی، انگیزش پیشرفت، اعتیاد

^۱-عضو هیأت علمی (استادیار) دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، گروه روان پزشکی، رفسنجان، ایران nazer47@yahoo.com

^۲-دانشجوی دکترای روان شناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز.

^۳-عضو هیأت علمی (استادیار) دانشگاه علوم پزشکی کرمان، گروه روان پزشکی، کرمان، ایران.

^۴-دانشجوی کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اناز، mrmokhtaree@yahoo.com

^۵-عضو هیأت علمی (مربی) دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، گروه روان پرستاری، رفسنجان، ایران.

مقدمه

انگیزش یک ساختار روان شناختی وابسته به «خود» است و افراد تفاوت‌های شخصی را در انواع انگیزش، از طریق تنظیم رفتارهایشان، پیرامون وظایف خود، نشان می‌دهند (گورلاند، ۲۰۱۱). انگیزش پیشرفت در سال ۱۹۳۸ توسط مورای به عنوان میل و علاقه فرد به بهتر بودن از دیگران تعریف گردیده (الیاس، ۱۹۹۴) و یک مفهوم نسبتاً جدید در دنیای انگیزش است که هم اکنون کاربرد فراوانی در حوزه آموزش دارد (ادسول^۴، ۲۰۰۸) و نیز یک سازه‌ی روانشناختی می‌باشد که روانشناسان برای تبیین پیشرفت افراد از آن استفاده می‌کنند. طبق پژوهش‌های انجام شده، افراد دارای انگیزش پیشرفت زیاد، در انجام کارها و از جمله یادگیری، بر افرادی که از این انگیزه بی بهره‌اند پیشی می‌گیرند (عطار خامنه، ۱۳۸۸). در دیدگاه اسلاوین^۵ (۱۹۸۳)، انگیزش پیشرفت، مهم‌ترین انگیزشی است که روان‌شناسان پرورشی با آن سر و کار دارند. در پیش بینی پیشرفت تحصیلی، روان‌شناسان، بررسی متغیرهایی همچون انگیزش پیشرفت را از جهاتی مهم‌تر از هوش و استعداد می‌دانند، زیرا هوش از سازه‌های ثابت و نسبتاً تغییر ناپذیر است اما انگیزش پیشرفت را می‌توان با چاره‌اندیشی‌هایی دگرگون ساخت (بیابان‌گرد، ۱۳۸۴). در این چارچوب، آموزش انگیزش پیشرفت، شامل آموزش مستقیم راهبردهای فکری و عملی پیشرفت از خلال تعیین هدف و برنامه‌ریزی، ... و تمرین این راهبردهاست (احمدی، ۱۳۸۳). اما این سازه روان شناختی که نقشی مهم و کلیدی در پیشبرد اهداف فرد دارد نیز مانند هر ساختار روان شناختی دیگر تحت تأثیر شرایط قرار گرفته، ممکن است مسیر زندگی کنونی و آینده فرد را تغییر دهد.

مطالعات متعدد، نشان دهنده این واقعیتند که خانواده نقشی اساسی در زمینه‌های سلامت و بیماری فرد ایفا می‌کند (رئسی، ۱۳۸۷). در این بین مطالعات بیان می‌دارند کودکانی که در خانواده‌های با والد سوء مصرف کننده مواد رشد می‌کنند در معرض صدمات روان شناختی و زیستی زیادی قرار دارند. حتی کودکان در رحم مادر نیز به طور مستقیم در معرض خطرات ناشی از وابستگی مواد قرار دارند. این خانواده‌ها در تأمین

¹-Gurland

²-Muray

³-Elias

⁴-Adsul

⁵-Slavin

نیازهای جسمی و روحی کودکان خود غفلت می‌کنند. همچنین، این والدین در کنترل هیجانات خود مشکل داشته، نوسانات شدید خلق در این افراد می‌تواند کودکان را به وحشت اندازد و آنها را در یک احساس ناامنی و مضطرب و حساس (گوش به زنگی) رها سازد (انستیتو ملی سوء مصرف مواد، ۱۹۹۹). کودکان دارای والد معتاد، به مشکلات جسمی و روانی زیادی مبتلا می‌شوند (صولتی، ۱۳۸۳، جیل، ۲۰۰۸). خانواده افراد معتاد معمولاً از هم گسسته بوده و تعارضات خانگی، خشونت‌های فیزیکی یا هیجانی، انزوای خانوادگی، استرس خانوادگی شامل مشکلات کاری، بیماری، درگیری‌های زناشویی و مشکلات مالی و جابجایی و نقل مکان‌های مکرر از جمله مسائلی هستند که اغلب در افراد سوء مصرف کننده مواد دیده می‌شود (ال گوبالی، ۱۹۹۷). افراد معتاد اغلب فاقد توانایی تأمین ساختار یا انضباط در زندگی خانوادگی می‌باشند اما همزمان و در همان موقع از کودکان خود انتظار دارند که در کارهای مختلف، شایسته تر از افراد دیگر عمل کنند. فرزندان این افراد، علائم و نشانه‌های افسردگی و اضطراب بیشتری را نسبت به بچه‌های افراد غیر معتاد نشان می‌دهند. این بچه‌ها، بیشتر مستعد اختلالات اضطرابی بوده و در ریسک بیشتری جهت افزایش میزان اختلال عملکرد روان‌شناختی و روان پزشکی قرار دارند (شولامیت، ۲۰۱۱). این فرزندان همچنین مشکلات رفتاری بیشتری از جمله اختلال بیش فعالی/کم توجهی (ADHD) و اختلال لجبازی نافرمانی (ODD) دارند. مطالعات نشان می‌دهد که این کودکان فاقد همدلی با دیگر افراد بوده، دچار کاهش کفایت اجتماعی و سازگاری بین فردی، اعتماد به نفس پایین و فقدان کنترل روی محیط خود هستند (ارلز، ۱۹۹۸). پسران افراد معتاد، در اندازه‌گیری‌های پیشرفت تحصیلی که شامل اطلاعات عمومی، مهارت خواندن، درک خواندن، خواندن کامل، ریاضیات و گرامر است ضعیف‌تر عمل می‌کنند (ماس، ۱۹۹۵). نتایج مطالعه ای حاکی از این است که ۴۱٪ افراد وابسته به مواد، اظهار کردند که حداقل یکی از فرزندان آنها یک کلاس را دو بار گذرانده، ۱۹٪ گریز از مدرسه و ۳۰٪ به طور موقت، معلق از مدرسه بودند. همچنین فرزندان افراد معتاد به طور معناداری در مقیاس‌ها و آزمون‌های استاندارد

¹ -National Institute on Drug Abuse

² -El Guebaly

³ -Shulamith

⁴ -Earls

⁵ -Moss

ریاضیات، بدتر عمل می‌کنند (کولار^۱، ۱۹۹۴). درمانگران بیان می‌دارند، زمانی نیازهای کودکان دارای والدین معتاد تشخیص داده می‌شوند که آنها هیچ ابزار و منابعی جهت پاسخگویی ندارند. در این میان اداره بهداشت روانی و سوء مصرف مواد آمریکا، بسته جامع آموزش حمایتی فرزندان دارای والد معتاد را منتشر ساخته است که هدف این برنامه تأمین منابع کافی برای درمانگران جهت آموزش کودکان یاد شده برای انطباق با استرس‌ها و مشکلات موجود می‌باشد. در این بسته، برنامه‌هایی نیز جهت کمک به والدین معتاد جهت ارتباط بهتر با فرزندانشان وجود داشته و نیز این برنامه از روش‌های مختلف سمعی بصری، پوستر، پمفلت و نیز فرم‌های ارزیابی سود می‌جوید (اداره بهداشت روانی و سوء مصرف مواد آمریکا، ۲۰۰۳).

برنامه غنی‌سازی و ارتقای زندگی (LEAP^۲) شکل جامع و بهبود یافته درمان انگیزشی نظام‌دار است. درمان انگیزشی نظام‌دار به بررسی اهداف فرد می‌پردازد. درمان انگیزشی نظام‌دار، داشتن یک زندگی رضایت‌بخش را منوط به داشتن ساختار انگیزشی سازگارانه می‌داند که منجر به انتخاب و پیگیری اهداف مناسب می‌شود و رسیدن به این اهداف موجب رضایت فرد از زندگی می‌گردد. از اهداف گروه درمانی LEAP این است که به مراجعان کمک کند تا علاوه بر مشخص کردن مهم‌ترین اهداف زندگی، مشوق‌های لذت بخش جدیدی را پیدا نمایند. اگر مراجعان بتوانند اهداف مثبت لذت بخش را جایگزین اهداف منفی خود نمایند از زندگی خود احساس رضایت بیشتری خواهند نمود (اشکانی، ۱۳۸۸). این تحقیق با هدف مطالعه اثربخشی آموزش مبتنی بر برنامه غنی‌سازی و ارتقای زندگی در دختران دبیرستانی دارای والد معتاد به مواد مخدر جهت بالابردن سطح انگیزشی این دسته از نوجوانان پایه گذاری گردید.

روش کار

در این پژوهش از طرح پیش آزمون- پس آزمون با گروه شاهد استفاده گردید. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دختران سنین دبیرستانی دارای والد معتاد به تعداد ۳۴۲ نفر بود که پدر آنها جهت ترک اعتیاد خود به یکی از کلینیک‌های ترک اعتیاد شهر رفسنجان مراجعه کرده اند به تعداد ۳۴۲ نفر بود. پس از مراجعه به تمامی کلینیک‌های

^۱ -Kolar

^۲ -Life Enrichment and advancement program

سطح شهر و سؤال از مراجعین در مورد داشتن فرزند دختر سن دبیرستانی، اسامی آنان لیست گردیده، با روش نمونه گیری تصادفی و با فرمول محاسبه حجم نمونه^۱، ۵۴ نفر از جامعه آماری به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. ۳۰ نفر از دختران دبیرستانی دارای پدر غیرمعتاد از همان مدرسی گروه آزمایش مشغول به تحصیل، انتخاب شده بودند پس از همسان سازی از نظر سن، وضعیت اقتصادی، مرگ یکی از والدین و... به روش تصادفی ساده انتخاب گردیدند. در شرایط یکسان و طبیعی و همزمان، پیش آزمون مربوط به پرسشنامه انگیزش پیشرفت از آنها به عمل آمد. پس از اجرای پیش آزمون، ۵۴ نفر اول (دارای پدر معتاد) به صورت تصادفی ساده به دو گروه مساوی (گروههای آزمایش و شاهد) تقسیم شدند. دوره آموزش مورد نظر برای گروه آزمایش، شامل ۶ جلسه یک و نیم ساعته هفتگی به صورت گروهی و کارگاهی در مرکز مشاوره بیمارستان مرادی، وابسته به دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان بود. طی دوره آموزش، افراد با فعالیت‌های مربوط به راهبردهای انگیزشی آشنا شدند و با ارائه توضیحات لازم مربوط به بخش تئوری مطالب، بخش عملی، با انجام تکالیف تعیین شده، انجام شد. پس از پایان دوره آموزش، مجدداً همزمان و با شرایط یکسان، پس آزمون مربوط به پرسشنامه انگیزش پیشرفت از هر دو گروه (آزمایش و شاهد دارای والد معتاد) به عمل آمد. اطلاعات پس از گردآوری، کدگذاری شده، با نرم افزار SPSS نسخه ۱۶ مورد بررسی قرار گرفتند. جهت بررسی فرضیه تحقیق، از کواریانس یک راهه و نیز جهت بررسی تفاوت میانگین گروه‌ها از آزمون t مستقل استفاده گردید.

ابزار: این پژوهش دو ابزار و یک بسته آموزشی به شرح زیر داشت:

۱- پرسشنامه محقق ساخته جهت جمع آوری مشخصات دموگرافیک.

۲- آزمون انگیزه پیشرفت (ACMT)^۲

آزمون انگیزش پیشرفت (ACMT) مبتنی بر روش تکمیل جملات با تجدید نظر وی. پی. باهارگاوا^۳ (۱۹۹۴) و ترجمه ابوالفضل کرمی بود. این آزمون ۵۰ جمله دارد که

$$n_1 = \frac{(Z_{1-\frac{\alpha}{2}} + 1 - \beta) * (S_1^2 + S_2^2)}{(\mu_2 - \mu_1)^2}$$

^۲ - Achievement Motivation Test

^۳ - V.P. Bhargava

پاسخگو باید جمله ارائه شده را با یکی از جملات پاسخ، تکمیل نماید. پایایی آزمون از طریق آزمون مجدد با فاصله یک ماه ۰/۸۷ و از طریق مقایسه پاسخ ها با سؤال های مشابه ۰/۷۹ بود. روایی این آزمون با معیار نیاز به پیشرفت و پیشرفت های تحصیلی در موارد مختلف آزمایش گردیده و توافق نمرات این آزمون با نمرات آزمون Sct بیشوانات موخرجی^۱ ۰/۸۰ و با آزمون پیشرفت تحصیلی (عمومی) ۰/۷۵ بود (کریمی، ۱۳۷۳). نمرات این آزمون با آزمون انگیزش پیشرفت کدیور همبستگی معناداری ($I=62\%$) در سطح ۰/۰۰۳ نشان داد (احمدپور، ۱۳۸۸).

۳- بسته آموزشی:

هدف LEAP کاهش استرس و افزایش شادی افراد است. این برنامه، اصولی آموزش می دهد که برای هر فردی قابل اجرا است. در عین حال، بر این واقعیت مبتنی است که افراد با یکدیگر متفاوتند و هر فردی نیازهای خودش را دارد. خوانندگان فرصتی برای ارزیابی سبک های زندگی در پرتو اصول LEAP خواهند داشت.

جدول شماره ۱-

محتوای جلسات بازسازی انگیزشی برطبق برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی (LEAP)

محتوای جلسات برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی ^۱	
جلسه اول	ارائه پیش آزمون، سنجش ساختار انگیزشی با استفاده از تبیین ساختار انگیزشی مراجع، ایجاد انگیزه در بین اعضای گروه
جلسه دوم	آموزش منطق روش نقش احساسات و رابطه آن با مشکل، تبیین رابطه بین ساختار انگیزشی، میزان موفقیت.
جلسه سوم	بررسی و مشخص کردن مهم ترین اهداف فرد، اجرا و بررسی نتایج ماتریس اهداف
جلسه چهارم	تصمیم گیری های مربوط به اهداف و موفقیت، کمک به رسیدن به اهداف با حداقل استرس و حداکثر شادمانی
جلسه پنجم	طرح و برنامه ریزی موثر، بررسی طرح ها برای نگهداری اهدافی که در درمان به دست آمده اند
جلسه ششم	مرور جلسات و نتیجه گیری

یافته ها

تعداد نمونه ها ۵۴ نفر با میانگین سنی ۱۷/۰۷ سال و انحراف معیار ۰/۸۲۰۷ بودند. همچنین ۳۰ نفر نیز به عنوان گروه شاهد دوم انتخاب شدند. فراوانی انگیزش پیشرفت

¹ -Biswanath Mukherjee

در ۵ درجه پایین، پایینتر از متوسط، متوسط، بالاتر از متوسط و بالا در جدول شماره (۲) ارائه شده است. طبق داده های این جدول، میزان انگیزش پیشرفت پایین در گروه آزمایش قبل از مداخله ۳ نفر (۱۱/۱٪) بود که پس از مداخله آموزشی به یک نفر رسید. همچنین میزان انگیزش بالا نیز قبل از آموزش در گروه آزمایش صفر بود که بعد از آموزش به ۹ نفر رسید. همچنین در گروه شاهد دوم که از بین دختران دبیرستانی دارای پدر غیر معتاد به مواد مخدر و همسان شده با گروه آزمایشی و نیز به طور تصادفی ساده از همان مدرسی که گروه آزمایش در آن تحصیل می کردند انتخاب شدند، میزان انگیزش پایین ۳ نفر و میزان انگیزش بالا ۱۵ نفر بود.

جدول شماره ۲- درصد فراوانی داده‌ها قبل و بعد از اجرای مداخله در گروه های مورد مطالعه

انگیزش پیشرفت	گروه آزمایش		گروه کنترل	
	قبل از مداخله فراوانی (درصد)	بعد از مداخله فراوانی (درصد)	قبل از مداخله فراوانی (درصد)	بعد از مداخله فراوانی (درصد)
پایین	۳ (۱۱/۱)	۱ (۳/۷)	۳ (۱۱/۱)	۳ (۱۱/۱)
پایین تر از متوسط	۱۱ (۴۰/۷)	۳ (۱۱/۱)	۱۰ (۳۷)	۱۱ (۴۰/۷)
متوسط	۱ (۳/۷)	۴ (۱۴/۸)	۲ (۷/۴)	۱ (۳/۷)
بیشتر از متوسط	۱۲ (۴۴/۴)	۱۰ (۳۷)	۱۱ (۴۰/۷)	۱۲ (۴۴/۴)
بالا	-	۹ (۳۳/۳)	۱ (۳/۷)	-

طبق اطلاعات جدول شماره (۲)، بعد از انجام مداخله در گروه آزمایش، میزان انگیزش پیشرفت پایین، به یک نفر و پایین تر از متوسط به ۳ نفر رسید. و نیز پس از مداخله در گروه آزمایش، میزان انگیزش پیشرفت متوسط به ۴ نفر و بالا به ۹ نفر رسید. در گروه شاهد دوم، میزان انگیزش پایین ۲ نفر و بالا نیز ۱۵ نفر (۵۰٪) گزارش گردید. در جدول شماره (۳) نیز فراوانی، میانگین و انحراف معیار گروههای آزمایش، کنترل و شاهد دوم آورده شده است و نشانگر بالاتر بودن میانگین نمرات پس از آموزش در گروه آزمایش است که با تحلیل کواریانس مورد بررسی قرار گرفت.

جدول شماره ۳- فراوانی، میانگین و انحراف معیار نمره انگیزش پیشرفت در پیش آزمون پس آزمون گروه آزمایش، کنترل و شاهد دوم

متغیر پژوهش	تعداد	میانگین	انحراف معیار
انگیزش پیشرفت گروه آزمایش	پیش آزمون	۱۷/۷۴۰	۲/۹۸۱
	پس آزمون	۲۰/۲۲۲	۳/۲۲۶
انگیزش پیشرفت گروه کنترل	پیش آزمون	۱۷/۷۴۸	۲/۹۸۱
	پس آزمون	۱۷/۸۱۴	۲/۸۸۲
انگیزش پیشرفت گروه شاهد دوم	پیش آزمون	۲۱/۵۶۶	۳/۶۸۲

همگنی واریانسها نیز مورد بررسی قرار گرفت که نتیجه آن در جدول شماره (۴) آمده است. نمرات پیش آزمون در دو گروه دارای پدر معتاد و پدر غیر معتاد با آزمون t مستقل مورد بررسی قرار گرفت که نتایج حاکی از تفاوت معنادار بین دو گروه یاد شده است (جدول شماره ۴).

جدول شماره ۴- مقایسه میانگین نمره انگیزش پیشرفت دختران دارای والد معتاد و والد غیر معتاد بر اساس آزمون t مستقل

نتیجه آزمون لون	T	df	sig	متغیر پژوهش	
				Sig	f
۰/۳۵۷	-۵/۲۰۱	۸۲	۰/۰۰۰۱	۰/۸۶۰	نمره پیش آزمون

$P < 0.05$

در مقایسه دو گروه، میانگین نمره انگیزش پیشرفت گروه دختران دارای پدر غیرمعتاد (۲۱/۵۶۶) بالاتر از گروه دارای پدر معتاد (۱۷/۷۴۰) بود. میانگین تفاوت بین شرایط ۳/۸۲۵ و سطح اطمینان ۹۵٪، برای تخمین میانگین تفاوت برای جامعه ۵/۲۸۹- و ۲/۳۶۲- بود. آزمون t نشان داد که تفاوت میان دو گروه معنادار است: (آزمون یک دامنه $t = -5/201, df = 82, p = 0/0001$).

پس از تعدیل نمرات پیش آزمون، اثر معنادار عامل بین آزمودنیهای (اندازه اثر، $F(1, 81) = 94/08, P = 0/0001$) گروه وجود داشت. نمرات میانگین تعدیل شده انگیزش پیشرفت، گزارش می کند گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل، دارای انگیزش پیشرفت بیشتری بودند و آموزش در افزایش نمرات مؤثر بوده است (جدول شماره ۵).

جدول شماره ۵- خلاصه نتایج تحلیل کواریانس جهت اثربخشی LEAP بر انگیزش

پیشرفت، با کنترل متغیر انگیزش پیشرفت پیش آزمون

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	df	میانگین	F	sig	مجذوراتا	توان
پیش آزمون	۴۴۴/۳۲	۱	۴۴۴/۳۲	۵۳۴/۲۸	۰/۰۰۰	۰/۹۱۳	۱
گروه	۷۸/۲۴	۱	۷۸/۲۴	۹۴/۰۸	۰/۰۰۰	۰/۶۴۸	۱

P < ۰/۰۵

تحلیل کواریانس نشان داد که با حذف اثر نمره‌های انگیزش پیشرفت پیش آزمون به عنوان متغیر همپراش، اثر اصلی متغیر برنامه آموزشی LEAP بر نمره‌های انگیزش پیشرفت معنادار است. ($F(1, 51) = 94/08$, $P = 0/0001$, اندازه اثر، $= 0/64$).

بحث

مطالعه حاضر به لحاظ موضوع، از معدود مطالعاتی است که تاکنون بر روی خانواده افراد وابسته به مواد مخدر انجام شده است. همان‌گونه که بیان گردید سوء مصرف مواد که مشکلی جدی و فراگیر و به شدت در حال گسترش است بر وضع اقتصادی، اجتماعی جامعه و فرد، تأثیرات سوء دارد. این معضل، به تزلزل بنیان‌های اخلاقی و خانوادگی منجر شده، زمینه ساز گرایش به بسیاری از جرائم و مشکلات می‌گردد و نه تنها ساختار روان‌شناختی فرد مصرف‌کننده، که خانواده وی را نیز دچار تزلزل خواهد می‌کند، به ویژه اثرات سوئی که بر فرزندان، آن هم دختران که حساس‌تر از بقیه افراد جامعه‌اند، می‌گذارد. ساختار انگیزشی غیرانطباقی، باورها و نگرش‌های غیرمنطقی و احساس بی‌کفایتی و درماندگی در امور زندگی، سه عامل تأثیرگذار بر وضعیت خلقی افراد هستند. فردی که در پیگیری اهداف خود احساس درماندگی نماید، غالباً انتظار شکست دارد و تحمل وی در مقابل مشکلات بسیار کاهش می‌یابد. بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که وضعیت گروه‌های آزمایش و شاهد در مرحله پیش آزمون یکسان بوده و میانگین نمره انگیزش پیشرفت آنها تفاوت معناداری ندارد. فرضیه اصلی مطالعه مبنی بر اینکه آموزش مبتنی بر برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی بر انگیزش پیشرفت دختران دارای پدر معتاد به مواد مخدر تأثیر مثبت دارد، مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت تأیید گردید. نتایج این مطالعه با مطالعه عطار خامنه و سیف که به بررسی اثربخشی آموزش راهبردهای یادگیری مطالعه فراشناختی (عطار خامنه، ۱۳۸۸) و همچنین مطالعه لام (۲۰۰۴) که به

Lam-¹

بررسی تأثیر برگزاری مسابقات ورزشی در انگیزش پیشرفت دانش آموزان پرداختند همخوانی دارد. همچنین از جهت مطالعه اثربخشی برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی، نتایج مطالعه حاضر با نتایج مطالعه عبدالحسینی (۱۳۸۸) که به بررسی اثر بخشی برنامه یادشده و درمان عقلانی هیجانی رفتاری بر بهبود شاخص‌های درمان اعتیاد در زنان سوء مصرف کننده مواد و همچنین مطالعه اشکانی (۱۳۸۸) که اثر بخشی برنامه مذکور را بر افزایش رضایت‌مندی زناشویی همسران جانبازان مورد مطالعه قرار داد، همخوانی دارد. وفایی (۱۳۹۰) نیز دو روش برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی و واقعیت درمانی را بر بهبود شاخص‌های اعتیاد مورد مقایسه قرار داد. وی نتیجه گیری کرد که برنامه LEAP در شاخص‌های، افزایش شادکامی، کاهش احساس کنترل منفی، اطمینان موقعیتی، کاهش میزان داروی مصرفی، کاهش میزان وسوسه و میزان رضایت از زندگی مؤثرتر از گروه کنترل نما بود. بنابراین، گروه LEAP از نظر تعداد شاخص‌های بهبودی بر گروه RT برتری داشت. مداح (۱۳۹۰) نیز روش فوق را در موفقیت رژیم درمانی مورد مطالعه قرار داد. نتایج مطالعه وی حاکی از تاثیر برنامه مداخله ترکیبی (LEAP و ورزش) بر کاهش نمایه توده بدنی (BSI) و افزایش نمرات ساختار انگیزشی در جهت انطباقی‌تر شدن بود.

با وجود اینکه درمان مبتنی بر LEAP درمانی تقریباً مشکل است اما انتظار این است که دوام اثر آن بیشتر باشد زیرا تمرکز این برنامه بر اهداف و موتور محرکه آدمی، یا همان انگیزش است. افراد بی انگیزه، معمولاً در زندگی خود چیز مثبتی که به خاطر آن تلاش کنند، نمی‌بینند و این بی انگیزشی، زمینه ساز بسیاری از اختلالات و آسیب‌هاست؛ و همان‌گونه که ذکر گردید هدف درمانی LEAP کمک کردن به مراجعان جهت شناسایی و انتخاب و پیگیری اهداف مناسب است. اگر مراجعان بتوانند اهداف لذت بخش را جایگزین اهداف منفی خود نمایند از زندگی خود احساس رضایت بیشتری می‌کنند و احساس رضایت بیشتر با موفقیت‌های بیشتر نیز توأم خواهد بود. در نهایت می‌توان بیان داشت که مطالعات مختلف بر روی خانواده افراد وابسته به مواد مخدر از امور ضروری جامعه است. بویژه فرزندان این خانواده‌ها که بیشترین آسیب جسمی و روانی را متحمل می‌گردند. با توجه به آنکه این برنامه می‌تواند از طریق هدفمند سازی زندگی و سپس ایجاد انگیزه جهت جستجو کردن اهداف، باعث غنی سازی و ارتقای سطح زندگی شود و از آنجا که فرد معتاد از مشکل بی‌هدفی و عدم مسئولیت در رنج

است و به دلیل عدم انگیزش، به جستجوی درمان و سبک زندگی سالم اقدام نمی‌کند و در صورت اقدام به درمان، به دلیل بی‌هدفی و انگیزش کم، قادر به مقابله با پدیده وسوسه نیست، لذا به عنوان هدف کاربردی، برنامه LEAP جهت ایجاد انگیزه برای شروع درمان در معتادان و همچنین ایجاد انگیزه جهت تداوم پاک‌ی و کنترل وسوسه پیشنهاد می‌گردد. هر دو زمینه فوق، از موانع اساسی معتادان در شروع درمان و تداوم پاک‌ی است. همچنین پیشنهاد می‌گردد در مطالعات آتی این نوع از برنامه آموزشی بر روی پسران و در سنین مختلف نیز صورت گیرد.

سپاسگزاری: بدین وسیله از همکاری پرسنل بخش روان پزشکی بیمارستان مرادی رفسنجان که در انجام این مطالعه یاری نمودند سپاسگزاری می‌نماید. این مقاله بخشی از رساله کارشناسی ارشد روان شناسی تربیتی است که توسط محمدرضا مختاری اجرا گردیده و در مرکز کار آزمایشی بالینی ایران به شماره IRCT201202141404N6 به ثبت رسیده است.

Archive of SID

منابع:

- احمدپور داریانی، م، صالحی، م و خسروی، ز (۱۳۸۸)، بررسی تطبیقی انگیزه پیشرفت در کارآفرینان با غیر کارآفرینان در صنایع شهر تهران. توسعه کارآفرینی، سال دوم، شماره ۶، ۷۲-۵۷.
- احمدی، م، منصور، م، فتحی آشتیانی، ع و رسول زاده طباطبائی، ک (۱۳۸۳)، اثر بخشی آموزش انگیزش پیشرفت و تمرین حرمت خود بر تحول نظام خود در دو سطح تحول شناختی عینی و انتزاعی. فصلنامه روانشناسی، سال هشتم، شماره ۳۲ (پیاپی)، ۳۵۹-۳۲۷.
- اشکانی، ن (۱۳۸۸)، اثر بخشی برنامه غنی سازی و ارتقا زندگی و درمان عقلانی هیجانی رفتاری بر افزایش رضایت مندی زناشویی همسران جانبازان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- بیابان گرد، ا (۱۳۸۴)، رابطه میان عزت نفس، انگیزه پیشرفت، و پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان سال سوم دبیرستان‌های تهران. مطالعات روان شناختی، سال اول شماره ۴ و ۵، ۱۳۱-۱۴۴.
- رئیسی، ف، انیسی، ج، یزدی، س م، زمانی، م و رشیدی، س (۱۳۸۷)، مقایسه سلامت روان و شیوه های فرزند پروری در بین افراد معتاد و غیر معتاد. مجله علوم رفتاری، سال دوم، شماره ۱، ۳۳-۴۱.
- صالحی فرددی، ج، مداح شورچه، ر و نعمتی، م (۱۳۹۰)، مقایسه ساختار انگیزشی و سبک‌های خوردن در زنان مبتلا به اضافه وزن و چاقی و دارای وزن طبیعی. اصول بهداشت روانی، شماره ۵۰، ۱۷۰-۱۸۱.
- صولتی دهکردی، س ک، عابدین زاده، م ر، نیک فرجام، م و دریس، ف (۱۳۸۳)، بررسی رابطه بین سوء مصرف و وابستگی به مواد مخدر با اختلال‌های روانی اعضاء خانواده. مجله دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد، سال ششم، شماره ۲۸، ۱-۲۸.
- عبدالحسینی، فاطمه (۱۳۸۸)، اثر بخشی برنامه غنی سازی و ارتقای زندگی و درمان عقلانی هیجانی رفتاری بر بهبود شاخص‌های درمان اعتیاد در زنان سوء مصرف کننده مواد. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- عطار خامنه، ف و سیف، ع ا (۱۳۸۸)، تاثیر آموزش راهبردهای یادگیری مطالعه فراشناختی بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. پژوهشنامه مطالعات روانشناسی تربیتی، سال ششم، شماره ۹، ۵۷-۷۰.
- کرمی، ا (۱۳۷۲)، پرسشنامه انگیزش پیشرفت. موسسه علوم رفتاری سینا.
- وفایی جهان، ز (۱۳۹۰)، اثربخشی برنامه غنا و ارتقاء زندگی و واقعیت درمانی بر بهبود شاخص‌های درمانی اعتیاد در افراد معتاد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد.

- Elias, H., Abdul Rahman, W.R. (1994), Achievement Motivation Training for University Students: Effects affective and Cognitive Achievement Motivation. *Pertanika J. Soc. Sci. & Hum (JSSH)*, 2(2), 115-121
- Adsul, R.K., Kamble, V. (2008), Achievement Motivation as a Function of Gender, Economic Background and Caste Differences in College Students. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 34(2), 323-327
- Children's program kit, supportive education for children of addicted parents. (2003), Department of Health and Human Services, substance abuse and mental health services administration
- Cox, W.M., Klinger, E. (2011), *Handbook of motivation counseling: Goal-Based Approaches to Assessment and Intervention with Addiction and Other Problems*. John Wiley & Sons
- Earls, F., Reich, W., Jung, K.G., Cloninger, C.R. (1998), Psychopathology in children of alcoholic and antisocial parents. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 12,481-487
- El Guebaly, N., Offord, D.R. (1997), The offspring of alcoholics: a critical review. *American Journal of Psychiatry*, 134(4), 357-365
- Fadardi, J.S., Cox, W.M. (2008), Alcohol-attentional bias and motivational structure as independent predictors of social drinkers' alcohol consumption. *Drug Alcohol Depend*, 97(3) , 247-256
- Kearns-bodkin, J.N., Leonard, K.E. (2008), Relationship Functioning among Adult Children of Alcoholics. *Journal of studies on alcohol and drugs*, 941-950
- Kaplan, M., Maddux, J. (2002), Goals and marital satisfaction: Perceived support for personal and collective efficacy for collective goals. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 21(2), 157-164
- Gurland, S.T., Glowacky, V.C. (2011), Children's theories of motivation. *Journal of Experimental Child Psychology*, 110, 1-19

- Kolar, A.F., Brown, B.S., Haertzen, C.A., Michaelson, B.S. (1994), Children of substance abusers: the life experiences of children of opiate addicts in methadone maintenance. *American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 20(2) , 159-171
- Lam, S.F., Yim, P.S., Law, J.S., Cheung, R.W. (2004), the effects of competition on achievement motivation in Chinese classrooms. *Br J Educ Psychol*, 74(Pt 2), 281-96
- Moss, H.B., Vanyukov, M., Majumde,r P.P., Kirisci L., Tarter, R.E. (1995), Pre-pubertal sons of substance abusers: influences of parental and familial substance abuse on behavioral disposition, IQ, and school achievement. *Addictive Behaviors*, 20 (3),345-358.
- 25 Years of Discovery to Advance the Health of the Public. (1999), National Institute on Drug Abuse, National Institutes of Health, 42
- Shulamith Lala, A.S., Fewell, C.F. (2011), *Children of Substance-Abusing Parents, Dynamics and Treatment*. Shpringer publishing company, 125
- Gurland, S.T., Glowacky, V.C. (2011), Children's theories of motivation. *Journal of Experimental Child Psychology*, 110, 1-19

Archive of SID